

Discursul intelectualilor central-europeni. Reflectare poliedrică

Georgiana Ciobotaru

Abstract. *Mittleuropa primarily points to a variable geographic space, which has stirred different debates on the geographic and geopolitical status of this specific area. The Central Europe concept has been used for a long time, being either neglected or, on the contrary, frequently assumed as a focal point structuring the identity discourse voiced out by Mittleuropa' intellectuals who, be they dissidents or in exile, have spoken their opinions about their representative nations caught between different historical movement influencing the above mentioned geographical area. Once the time has passed, the identity discourse itself has changed to turn Central Europe into a genuine forma mentis, always omnipresent within the conscience of its intellectuals.*

Keywords: *identity discourse, dissidence, Mittleuropa, exile.*

Europa Centrală, Mittleuropa, este un spațiu geografic, dar și cultural, care a suscitat de-a lungul timpului o serie de discuții, deoarece realitatea geografică la care se referă conceptul nu poate dobândi o definiție exactă: „Europa Centrală e chiar această colecție de simboluri ale inutilității, o încrengătură de străzi întortocheate, de vise sfârâmate și coșmaruri devenite realitate, imagini ale întunericului și imposibilei evadări [...]. Teritoriu imaginar și geografie mantală, Europa Centrală e un spațiu totodată fictiv și real. O galaxie nebuloasă alcătuită din vise, reverii, nevroze, spaime, frustrări, resentimente, iluzii, speranțe, dezamăgiri: un bovarism ce nu e doar al oamenilor, ci al Istoriei înseși” [1]. Efectiv, Europa Centrală poate fi asociată cu o lumea a crepusculului dominată de deziluzie, de perpetuele nemulțumiri, de o atitudine bovarică a Istoriei, care pentru spațiul central-european a fost una inexorabilă. „Spațiu cu geometrie variabilă” [2], teritoriul mitteleuropean se caracterizează prin flexibilitate, dar și prin vagul contururilor sale, el putând fi definit doar dacă este raportat atât la Est, cât și la Vest, în funcție de relația pe care cei doi poli o stabilesc: „«Mittleuropa nu se poate defini decât în raport cu estul și cu vestul și în funcție de relația pe care o întrețin aceste două extremități ale continentului »” [3]. Cea mai mare parte a

intelectualilor Europei Centrale fie aleg calea exilului, fie sunt disidenți, indiferent care este parcursul pe care aleg să-l urmeze, aceștia realizează prin studiile, prin articolele lor câte un excurs prin sfera culturală central-europeană, oferind definiții, argumente în sprijinul dovedirii unei actualități perpetue a conceptului.

Tony Judt este cel care evidențiază insignifianța spațiului central-european, așa cum era acesta privit din perspectiva Vestului: „În bagajul cultural al Occidentului, Europa Centrală a fost, vreme îndelungată, un accesoriu neglijabil. Așa s-a întâmplat, mai cu seamă, în spațiul țărilor de limbă engleză, căci francezii s-au descurcat ceva mai bine. Potrivit directorilor de opinie și liderilor politici, de la William Shakespeare la Neville Chamberlain, hotarele civilizației nu se extindeau dincolo de năzuințele teritoriale ale șovăielnicilor monarhi carolingieni. Iar ceea ce era, deja în 1938, o viziune limitată, s-a transformat, după 1945, într-una marcată evident de miopie” [4]. Efectiv, cultura occidentală și reprezentanții acesteia au ignorat bagajul cultural central-european până când, după finalizarea celui de-al Doilea Război Mondial, Europa Culturală să devină invizibilă. Prăbușirea Imperiului Austro-Ungar a provocat o sciziune, o ruptură în planul „geografiei conceptuale” [5] continentale, situarea Europei Centrale devenind din nou problematică, disputele pe plan politic reapăruseră, stabilirea extremităților estice și vestice fiind greu de realizat, un procedeu aproape imposibil. Dispariția temporară a spațiului central-european din mentalul colectiv european după 1945 a fost urmată de o recuperare a acestuia în anii '70, Susan Sontag evidențiind caracterul metaforic al conceptului, care a fost util ca o reacție mondială împotriva rușilor. Jacques Rupnik menționează că fantoma Europei Centrale nu a dispărut niciodată cu adevărat, ea revine periodic pentru a bântui zonele ce ilustreau odinioară „socialismul real” [6]: „De la Praga la Budapesta, de la Cracovia la Zagreb și cu puternice ecouri auzite și în Viena sau Berlin, redescoperirea Europei Centrale va rămâne una dintre cele mai importante schimbări intelectuale și politice ale anilor '80 și va fi, fără îndoială, un factor vital în restructurarea hărții politice a Europei în era post-Ialta” [7]. Efectiv, redescoperirea Europei Centrale în anii '80, la un interval de zece ani, după ultima încercare de revigorare, presupune, de asemenea, reconfigurarea identității atât în plan cultural, cât și în plan istoric, spre a se deosebi de profilul identitar propus și impus de sovietici teritoriilor din cealaltă parte a Europei. Europa Centrală a începutului de secol al XX-lea s-a manifestat printr-o efervescență culturală, intelectuală datorată interacțiunii, interferenței dintre

națiunile sale în plin proces evolutiv, dar și din perspectiva viziunii „supranaționale” [8] a cărei imagine se suprapunea peste cea reprezentată de comunitatea iudaică: „Hermann Broch spunea că, la cumpăna dintre secole, aristocrația catolică a fost înlocuită cu o burghezie iluminată «evreiască» – principala forță care a contribuit direct la formarea culturii cosmopolite universale a Europei Centrale (tradiția barocă, implantată în colțurile îndepărtate ale Imperiului Habsburgic ne-a lăsat drept mărturie granițele arhitecturale ale Europei Centrale, întinse de la Praga la Vilnius și de la Cracovia la Ljubliana)” [9]. Privit îndeaproape, textul evidențiază contribuția evreilor la mișcarea ideilor culturale, cei care au facilitat constituirea unei culturi central-europene care se distruge prin universalitate și cosmopolitanism. Frontierele zonei erau impregnate de trăsăturile stilului baroc, stil impus inițial de Imperiul Habsburgic și care s-a conservat, îndeosebi, la margini, în orașele cu dublu statut de margine și de centru, precum: Vilnius, Lvov, Cracovia.

Centrul poate fi situat în Est este o expresie ce parafrazează titlul eseului lui Karl Schlögel, *Centrul se află în Est* [10], cercetător ce face și mai evident procesul de reconfigurare, reinventare, redescoperire a spațiului central-european, definind explicit și un concept cheie al zonei, acela de Centru. Bruno Bauer este cel care sesizează un aspect important al teritoriului cu o geografie variabilă, parafrazându-l pe Jacques le Rider, și anume că acesta este expresia unor întrebări ce nu au un răspuns imediat, dar și al controverselor și al perpetuelor cvasisolicitări.

Claudio Magris a cărei existență este legată de orașul Trieste subliniază, într-un capitol ca *Mitteleuropa „Hinternațională” sau total germană*, din lucrarea *Danubius*, faptul că ideea unei „Mitteleurope «Hinternaționale»” [11], expresie a echilibrului diferitelor națiuni, utilizată în contemporaneitate, a constituit un aspect real al Monarhiei Habsburgice care s-a bucurat înaintea declinului de o perioadă armonioasă în care coexistau multiplele popoare: „La rădăcinile mitului habsburgic care contrapune Dunărea Rinului, se află această sfâșiere istorică și cu cât aceasta se accentuează, cu atât se intensifică mitul” [12]. Efectiv, textul ilustrează aura mitică ce învăluie Imperiul Habsburgic care, cu cât este mai supus dezintegrării istorice, cu atât mitul dobândește forță. Dunărea este pentru Claudio Magris un liant dintre Centrul zonei central-europene și periferie, putând întruchipa statutul de „emisar” [13] al influențelor germanice din Est: „[...] lui Herder îi plăcea fluviul, torentul tânăr și impetuos care curge la vale,

purtând în el o fertilitate fecundă: privind această apă tânără și subțire a nou-născutei Dunări, mă întreb dacă, urmărind-o până în Deltă, printre popoare și oameni atât de diferiți, pătrundem într-o arenă de confruntări sângeroase sau în corul unei umanități totuși unitare, cu toată diversitatea limbilor și a civilizațiilor sale” [14]. Efectiv, Claudio Magris prezintă, încă o dată, rolul de martor neînsuflețit al Dunării la evenimentele, uneori, catastrofale pentru Europa Centrală, așa cum Oltul veghea de secole la suferințele celor mulți din Ardeal, după cum sublinia Octavian Goga, pledând finalmente pentru o identitate central-europeană, în ciuda diversității lingvistice, etnice, culturale, confesionale. Identitatea central-europeană comună este afirmată, nu doar de Magris, cehii, ungurii sau polonezii se remarcă și ei printre popoarele care au ajuns să conștientizeze finalmente „comuniunea de destin” [15].

Milan Kundera, intelectualul ceh, care s-a stabilit în Franța, țară pe care a ales-o ca patrie adoptivă, în perioada exilului său, sesizează în eseu *Tragedia Europei Centrale*, problematica definirii unei Europe geografice, care, în opinia sa, a fost segmentată în două emisfere: cea care se află în strânsă legătură cu Roma și cu religia catolică și cea care este subordonată Bizanțului și ortodoxismului, însă frontierele de-a lungul istoriei au suferit numeroase deplasări, mai ales după momentul 1945: „Drept urmare, în Europa de după război s-au dezvoltat trei situații fundamentale diferite: cea a Europei de Vest, cea a Europei de Est și aceea, mai complicată, a acelei părți din Europa situate din punct de vedere geografic în centru, din punct de vedere cultural în Vest, și din punct de vedere politic în Est” [16]. Milan Kundera apreciază ca fiind fragilă postura în care se află acea parte a Europei cum numește el vag Europa Centrală, postură controversată datorită multiplelor poziționări politice, culturale, geografice.

Note

- [1] Vladimir Tismăneanu, Mircea Mihăieș, *Vecinii lui Franz Kafka. Romanul unei nevroze*, Editura Polirom, Iași, 1998, pp. 17, 33.
- [2] Jacques Le Rider, *Mitteuropa*, Editura Polirom, Iași, 1997, p. 15.
- [3] Michael Rutschky, *Mitteuropa, eine kurzfristige Utopie*, în „Merkur“, nr. 516, martie, 1992, pp. 185-199, apud Jacques Le Rider, *Mitteuropa*, ed. cit., p. 15.
- [4] Tony Judt, *Redescoperirea Europei Centrale*, text apărut în „Daedalus“, iarna 1990, vol. 119, nr. 1, American Academy of Arts and Sciences, Cambridge apud Adriana Babeți, Cornel Ungureanu (coord.), *Europa Centrală, Nevroze, Dileme, Utopii*, Editura Polirom, Iași, 1997, p. 17.
- [5] *Ibidem*, p. 18.

- [6] Jacques Rupnik, *Europa Centrală sau Mitteleuropa?*, text apărut în „Daedalus”, iarna 1990, vol. 119, nr. 1, American Academy of Arts and Sciences, Cambridge apud Adriana Babeți, Cornel Ungureanu (coord.), *Europa Centrală, Nevroze, Dileme, Utopii*, ed. cit., p. 43.
- [7] *Ibidem*, p. 43.
- [8] *Ibidem*, p. 46.
- [9] *Ibidem*, p. 46.
- [10] Karl Schlögel, *Die Mitte liegt ostwärts*, W.J., Seidles, 1986 apud Adriana Babeți, Cornel Ungureanu (coord.), *Europa Centrală, Nevroze, Dileme, Utopii*, ed. cit., p. 47.
- [11] Claudio Magris, *Mitteleuropa „Hinternațională” sau total germană*, în *Danubius*, Editura Univers, București, 1994, cap. I., pp. 22-28, traducere, note, capitol post ultim de Adrian Nicolescu apud Adriana Babeți, Cornel Ungureanu (coord.), *Europa Centrală, Nevroze, Dileme, Utopii*, ed. cit., p. 82.
- [12] *Ibidem*, p. 82.
- [13] *Ibidem*, p. 83.
- [14] *Ibidem*, p. 85.
- [15] André Reszler, *Europa Centrală: Realitate culturală și iluzie politică - Réjoindre l'Europe. Destin et avenir de l'Europe Centrale*, Éditions Georg, Geneve, 1991, cap. V apud Adriana Babeți, Cornel Ungureanu (coord.), *Europa Centrală, Nevroze, Dileme, Utopii*, ed. cit., p. 111.
- [16] Milan Kundera, *Tragedia Europei Centrale*, text tradus după versiunea engleză a articolului francez, *Un Occident Kidnappé ou la tragédie de l'Europe Centrale* (« Le Débat », 27 noiembrie, 1983), apărută în „The New York Review of Books”, 26 aprilie 1984, tradus de Edmund White apud Adriana Babeți, Cornel Ungureanu (coord.), *Europa Centrală, Nevroze, Dileme, Utopii*, ed. cit., p. 222.

Bibliografie

- Bibó, István, *Misère des petits États de l'Europe de l'Est*, trad. György KASSA et Albin Michel, Paris, 1992.
- Kundera, Milan, *Tragedia Europei Centrale*, text tradus după versiunea engleză a articolului francez, *Un Occident Kidnappé ou la tragédie de l'Europe Centrale* (« Le Débat », 27 noiembrie, 1983), apărută în „The New York Review of Books”, 26 aprilie 1984, tradus de Edmund White în Adriana Babeți, Cornel Ungureanu (coord.), *Europa Centrală, Nevroze, Dileme, Utopii*, Editura Polirom, Iași, 2002.
- Le Rider, Jacques, *Europa Centrală sau paradoxul fragilității*, Editura Polirom, Iași, 2001.
- Le Rider, Jacques, *Mitteleuropa*, Editura Polirom, Iași, 1997.
- Pomian, Krzysztof, *Europe et ses nations*, Editions Gallimard, Paris, 1990.
- Reszler, André, *Europa Centrală: Realitate culturală și iluzie politică- Réjoindre l'Europe. Destin et avenir de l'Europe Centrale*, Éditions Georg, Geneve, 1991, cap. V în Adriana Babeți, Cornel Ungureanu (coord.), *Europa Centrală, Nevroze, Dileme, Utopii*, Editura Polirom, Iași, 2002.
- Tismăneanu, Vladimir, Mihăieș, Mircea (coord.), *Vecinii lui Franz Kafka. Romanul unei nevroze*, Editura Polirom, Iași, 1998, pp. 17-33.

Culturalité et inter-culturalité littéraire dans les écrits du XIXe siècle

Ana-Elena Costandache

Abstract. *The present approach proposes a questioning on the concerns of the translators-interpreters of the XIXth century. Their centre of interest aimed at the lexicon of the literary language which they used in this time: words adapted from French to the Romanian, new expressions, locutions, inversions or forms of words revealed a diligent work and a will to become known in the public reader the “secrets” of the western world and the French civilization. But the imperfect knowledge of the French language, the way difficult to express himself and, sometimes, the impossibility to transpose into mother tongue of the foreign sentences, without correspond linguistics represented obstacles which the writers had to exceed. Consequently, our approach leans on papers which contain a linguistic mixture of lexical forms of French adapted to the Romanian and loans.*

Keywords: *culture, translation (s), lexicon, French language, Romanian language.*

Au début du XIXe siècle, la littérature roumaine s'est intéressée au monde culturel européen, en aspirant à une synchronisation avec les « productions littéraires » de ce temps-là. Se situant à la confluence du monde occidental, oriental et balkanique, la culture roumaine a connu des changements au niveau des influences et des interférences avec la littérature occidentale. À partir de cette idée et grâce aux « importations mécaniques » [1] les écrivains de la première moitié du XIXe siècle et surtout ceux de la génération de 1848 ont réussi la réinvention d'une littérature vraiment moderne.

Les modèles culturels des pays voisins ont été repris et adaptés au contexte socioculturel roumain, tandis que l'influence des langues parlées en Europe a été ressentie au niveau de la langue roumaine, car on sait que les frontières politiques n'ont jamais coïncidé avec les frontières linguistiques. On ne peut pas les délimiter avec précision et, de cette façon, le roumain « s'est enrichi » en se créant un vocabulaire semi-hybride.

La modification des formes culturelles a favorisé l'enchevêtrement des cultures, afin que l'on puisse identifier certains « concepts et

images similaires dans le cadre des cultures apparemment éloignées. » [2] Les influences étrangères ont porté principalement sur « la satisfaction des besoins illusoires des gens ». [3] Les intellectuels roumains éduqués à l'étranger (comme par exemple Ghe. Asachi – à Vienne, ou Vasile Alecsandri et Ion Heliade-Rădulescu – à Paris) ont adapté leurs écrits selon les attentes des lecteurs des provinces roumaines.

Tout au long de son évolution, la littérature roumaine a établi des liens avec les littératures étrangères par des collaborations et des acquisitions de modèles d'écriture, par des traductions et des acquisitions thématiques qui ont contribué à la formation de la littérature roumaine moderne.

Pour les écrivains roumains de la première moitié du XIXe siècle et surtout pour ceux de la génération de 1848, la modernité a représenté un problème des recherches et des découvertes identitaires. Les transformations importantes de l'époque, faites par des groupes de gens préoccupés par des idéaux révolutionnaires, ont visé toute la culture roumaine. Les écrivains roumains ont oscillé entre l'idéal de l'écriture romantique selon le modèle de l'Occident et les réalités imposées par le pouvoir politique du pays. À cet égard, Paul Cornea a consacré un chapitre entier de son livre – *Les origines du romantisme roumain* – au phénomène « d'élans et d'inerties » [4] littéraires de cette époque-là. Paul Cornea remarquait qu'il était difficile de préciser exactement quelles ont été les traductions utilisées comme source d'inspiration pour un travail autochtone. De cette perspective, l'influence pourrait être considérée comme une intention artistique particulièrement visible au niveau du vocabulaire utilisé par les écrivains – promoteurs des traductions. Toutefois, les problèmes de traduction n'ont pas été simples, car les traducteurs-écrivains de la génération de 1848 ont oscillé entre deux mondes, deux cultures, plus ou moins différentes. L'idée de « traduction et d'interprétation » était certainement connue par ceux qui ont osé enrichir la langue roumaine de formes littéraires et lexicales nouvelles.

Les premiers écrivains-traducteurs ont lutté contre les imitations et les traductions médiocres ; ils ont senti la nécessité de créer une littérature nationale, en encourageant les écrits originaux, inspirés par l'histoire du pays, de sa beauté, du pittoresque des traditions populaires, mais tout en gardant l'idée de l'originalité ; en même temps, ils ont défendu, en fait, l'idée d'originalité dans la littérature. Le désir de reprendre ou de transformer certains éléments des cultures

étrangères s'est réalisé par l'intermédiaire des traductions. Les aspirations des écrivains de l'époque ont été en faveur de la création de nouveaux modèles littéraires, en se confrontant avec les grands classiques de la littérature mondiale, dont la valeur était déjà reconnue. Mais les traductions, en tant qu'influences, ont conduit à des changements dans les formes et les sens littéraires devenant presque méconnaissables, et cela dans le cas où « les connaissances de la langue originale est rude ou que la personnalité du traducteur est trop forte et influence de manière subjective le texte traduit. » [5] Toutefois, la traduction « n'est pas un avantage pour les travaux de transposition littéraire, ni pour l'original » [6] et les inconvénients en sont nombreux, afin de parvenir à « la situation de le traduire (le langage) dans notre propre langue. » (notre trad.) [7]

Les nombreuses traductions faites dans la première moitié du XIXe siècle représentaient un acte symbolique de la littérature roumaine, qui marquait le passage de la sphère d'influence de la littérature orientale dans la sphère d'influence de la littérature française, donc sous l'influence de l'Occident moderne. Iancu Văcărescu, Vasile Cârlova, Ghe. Asachi, I. Heliade-Rădulescu, C. Bolliac, D. Bolintineanu, Gr. Alexandrescu, C. A. Rosetti, D. Gusti et G. Sion ont traduit des poèmes de Lamartine, en essayant d'adapter la prosodie et toutes les formes de la versification utilisées par le poète romantique français.

L'un des promoteurs des traductions, Iancu Văcărescu, a commencé par sept strophes traduites des *Harmonies poétiques et religieuses* de Lamartine (*La retraite*), strophes réunies sous le titre de *La maison de campagne de La Martin (Casa de țară a lui de La Martin)* :

« Je sais sur la colline
Une blanche maison;
Un rocher la domine
Un buisson d'aubépine
Est tout son horizon. » [8]

La traduction de Văcărescu a la forme suivante:

« Pe munteșor albește
Casa ce prețuiesc,
Stînca pe ea domnește,
Juru-i împrejmuiește,
Un crîng de lemn cîinesc. » [9]

Malgré les difficultés d'ordre stylistique, qui supposent des inversions involontaires et des éléments vétustes, la traduction est, pourtant, intéressante, compte tenant de l'opinion d'Al. Piru sur l'œuvre littéraire de Iancu Văcărescu : « Sforțarea sa de a mlădia limba română celor mai diverse forme de versificație merită a fi reținută. » (« Il s'est donné la peine d'adapter le vocabulaire de la langue roumaine aux diverses formes de versification. ») (notre trad.) [10]

Grigore Alexandrescu propose lui-aussi des traductions nombreuses. L'œuvre littéraire de Lamartine semble vaste et, alors, les traductions en sont aussi. L'écrivain roumain propose la traduction suivante du poème *Tristesse*:

« Duceți-mă acolo pe țărmuri fericite,
Diceam, unde Neapol p-al mării sen prea lin
Răsfrânge deluri, stele de nori neînvelite
Si unde cresc oranzii subț cerul cel senin
Ce-nțirziem ? Să mergem; din unda cea albită
Să văd eșind Vesuvul în flăcări care sbor,
Să văd eu Aurora pe dealuri strălucită.
Să voi, fiind de mână ușor p-a mea iubită,
Din aste nălțimi vesel visând să mă cobor. » [11]

et la version de Lamartine a la forme suivante:

« Ramenez-moi, disais-je, au fortuné rivage
Où Naples réfléchit dans une mer d'azur
Ses palais, ses coteaux, ses astres sans nuage,
Où l'oranger fleurit sous un ciel toujours pur.
Que tardez-vous ? Partons ! Je veux revoir encore
Le Vésuve enflammé sortant du sein des eaux;
Je veux de ses hauteurs voir se lever l'aurore;
Je veux, guidant les pas de celle que j'adore,
Redescendre en rêvant de ces riants coteaux. » [12]

Fabuliste convaincu, inspiré par les *Satires* de N. Boileau, Gr. Alexandrescu propose pour la *Satire IX (À mon esprit)* – sa variante de la *Satire. À Mon esprit*:

« Vino acum de față și stai la judecată,
Tu care le faci astea, duh, ființă ciudată,
Ce vrei să joci o rolă în lumea trecătoare:
De ce treabă-mi ești bună, putere gânditoare... » [13]

tandis que N. Boileau détient la variante originale :

« C'est à vous, mon esprit, à qui je veux parler.
 Vous avez des défauts que je ne puis celer:
 Assez et trop longtemps ma lâche complaisance
 De vos criminels a nourri l'insolence... » [14]

En fait, *Satire. À Mon esprit* offre aux lecteurs l'image fidèle des salons roumains de la première moitié du XIXe siècle et le raffinement du monde occidental comprenant les jeux de cartes, le flirt, la danse, la mode selon le modèle parisien. Le poète a une bonne conduite dans la société: il joue le whist (ou « wist »), il danse et remarque toujours les situations ridicules partout où il y en a le cas.

La plupart des écritures de l'époque portaient le signe des influences étrangères mais, sur cet appui, on contournait aussi des éléments originaux, novateurs:

« Abundența romanului în spațiul românesc al secolului al XIX-lea, fie că ne raportăm la primele romane românești, cele ale începutului de drum, aflate sub semnul căutării genului, al găsirii forme și a culoarului cu priză la publicul nou, (cel de după revoluția de la 1848, obișnuit în special cu ceea ce găsea în josul paginilor de ziare ale vremii), fie că avem în vedere puzderia de romane populare către sfârșitul secolului și începutul noului secol, justifică încercarea de elaborare a unei posibile tipologii a romanului popular, în formele principale în care a circulat acesta în parcursul său. » (L'abondance des romans dans l'espace culturel roumain du XIXe siècle, soit qu'on garde des références aux premiers romans roumains, ceux des débuts littéraires, qui cherchaient leur genre ou qui trouvaient leur forme et le moyen d'attirer le public nouveau (celui d'après la révolution de 1848, habitué surtout avec ce qu'il trouvait en bas des pages des journaux du temps), soit qu'on garde un grand nombre de romans populaires jusqu' la fin du siècle et au début du nouveau siècle, tout justifie l'essai d'élaborer une possible typologie du roman populaire, dans ses formes principales qu'il a promues tout au long de sa parution. (notre trad.) [15].

Le poème *Le Soir* a la traduction (en roumain) qui dévoile des termes langagiers adaptés aux formes lexicales de la langue roumaine (*Le Soir*) :

« Le soir ramène le silence.
 Assis sur ces rochers déserts,

Je suis, dans le vague des airs,
Le char de la nuit qui s'avance.

Vénus se lève à l'horizon;
À mes pieds l'étoile amoureuse
De sa lueur mystérieuse
Blanchit les tapis de gazon. » [16]

Seara:

« Seara aduce lina tăcere;
Pe pustii stînce eu aşăzat
Iau după urmă al nopţii car
Ce-n aburosul senin păşeşte.

Venus se nalţă pe orizon,
Şi la picioare-mi steaua-amoroasă
Cu-a sa lumină misterioasă
Argintuieşte verdele şăs. » [17]

Les modèles culturels étrangers et les traductions ont contribué à la modernisation de la langue littéraire roumaine. Les nombreuses traductions ou acquisitions reprises des littératures du monde occidental ont conduit à l'alphabétisation des masses et à la formation d'une opinion du public lecteur. Les traductions littéraires ont concerné, en fait, les valeurs de l'Occident et surtout la perception des sens éthiques et esthétiques, différents d'un pays à l'autre, d'une époque à l'autre, selon les aspirations et les besoins moraux, artistiques ou idéologiques des personnes intéressées à la culture. La littérature roumaine a passé et dépassé une période importante de transformations, la période de la première moitié du XIXe siècle, en contribuant de cette manière à l'échange d'idées entre les différents systèmes d'esthétique européenne qui ont dominé l'époque entière.

Notes

- [1] Teodor Vărgolici, *Aspecte ale romanului românesc din secolul al XIX-lea*, Ed. Eminescu, Bucureşti, 1985, p. 25.
- [2] Alexandru Duţu, *Literatura comparată şi istoria mentalităţilor*, Ed. Univers, Bucureşti, 1982, p. 150.

- [3] Ioana Drăgan, *Romanul popular în România. Literar și paraliterar*, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2001, p. 69.
- [4] Paul Cornea, *Originile romantismului românesc*, Ed. Cartea Românească, București, 2008, p. 49.
- [5] Dan Grigorescu, *Introducere în literatura comparată*, Ed. Universal Dalsi Semne, București, 1997, p. 114.
- [6] ibidem, p. 123.
- [7] „Vatra”, 4 aprilie/ 2008, p. 24.
- [8] A. de Lamartine, *Harmonies Poétiques et Religieuses*, Editions Charles Gosselin, Paris, 1838, p. 325.
- [9] *Poezii Văcărești. Versuri alese*. Ediție îngrijită de Elena Piru, prefată de Al. Piru, Ed. Albatros, București, 1974, p. 114.
- [10] Al. Piru, *Istoria literaturii române de la origini până la 1830*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p. 718.
- [11] Gr. Alexandrescu, *Opere*, Ed. de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1957, p. 256.
- [12] A. de Lamartine, *Méditations poétiques*, Société Belge de Librairie, Bruxelles, 1835, p. 172.
- [13] Gr. Alexandrescu, *Versuri și proză*, Ed. Tineretului, București, 1967, p. 190.
- [14] N. Boileau, *Œuvres poétiques*, Librairie Hachette, Brodard et Taupin, Paris, p. 73.
- [15] Ioana Drăgan, *op. cit.*, p. 12
- [16] A. de Lamartine, *Harmonies Poétiques et Religieuses*, p. 25.
- [17] I. Heliade-Rădulescu, *Opere*, Ed. de Stat pentru Literatură, București, 1967, p. 19.

Bibliographie

- Alexandrescu, Grigore, *Opere*, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1957.
- Alexandrescu, Grigore, *Versuri și proză*, Editura Tineretului, București, 1967.
- Boileau, N., *Œuvres poétiques*, Librairie Hachette, Brodard et Taupin, Paris, 1935.
- Cornea, Paul, *De la Alecsandrescu la Eminescu*, Editura pentru Literatură, București, 1966.
- Cornea, Paul, *Originile romantismului românesc*, Editura Cartea Românească, București, 2008.
- Drăgan, Ioana, *Romanul popular în România. Literar și paraliterar*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2001.
- Grigorescu, Dan, *Introducere în literatura comparată*, Editura Universal Dalsi, Semne, București, 1997.
- Heliade-Rădulescu, I., *Opere*, Editura de Stat pentru Literatură, București, 1967.
- Lamartine, A. de, *Harmonies Poétiques et Religieuses*, Editions Charles Gosselin, Paris, 1838.
- Lamartine, A. de, *Méditations poétiques*, Société Belge de Librairie, Bruxelles, 1835.
- Piru, Al., *Istoria literaturii române de la origini până la 1830*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977.
- Poezii Văcărești. Versuri alese*. Ediție îngrijită de Elena Piru. Prefată de Al. Piru, Editura Albatros, București, 1974.
- „Vatra”, 4 aprilie 2008.
- Vârgolici, Teodor, *Aspecte ale romanului românesc din secolul al XIX-lea*, Editura Eminescu, București, 1985.